

# מי ששכח והתחיל לאכול מאכלי חלב תוך שש שעות לאכילת בשר



הרב הגאון רבי יצחק רצאבי מחבר שו"ת פעולת צדיק

בסק"ז מוכח לא כן וכמו שכבר רמזתי בעיני יצחק דלעיל. כי כתב לגבי עובדא דהוה בדידיה ששכח ונתן לתוך פיו מעט גבינה אחר כארבע שעות, שמותר לבלוע מעט כדי שלא תהיה ברכה לבטלה, מפני שסוף סוף יש חולקים על מון וסבירא להו דבסילק ובירך סגי ולא בעינן שש שעות יעו"ש. הרי דאתא עלה מטעם ברכה לבטלה לחוד, ולא מטעם שאינו אלא גדר. ולכן התיר לבלוע מעט, ולא לגמור ממש. לפיכך כל מה שמוסיף ואוכל, עדיין סיבת האיסור קיימת, ומזה ראייה לדברינו דלפי שהוא ספרדי נקיט ואזיל בשיפולי גלימא דמון שזה איסור, משא"כ הדע"ק והמק"מ שהם אשכנזים. ולדידהו סבירא להו שכיון שאינו אלא גדר לאיסור, כיון שנפרץ הגדר נפרץ. והכה"ח רמז לזה במה שציין לעיין בדבריו דלקמן אות ח', ששם העתיק דברי הדע"ק והמק"מ. אכן מסתבר יותר שהיה לו להכה"ח להעיר בפירוש שהם חולקים. ואולי נסתפק בדבריו לכן סתם, ולענ"ד בודאי סתראי נינהו,

ואני בעניי שפסקתי לפלוט, לא משום דלא חששתי בזה ברכה לבטלה, אלא מפני שלא נכנסתי לאופן זה. ומשכחת לה בכמה וכמה גוונים, כגון שאוכל גבינה בתוך הסעודה דבלאו הכי אינו מברך עליה כיון שנפטרה בברכת המוציא, א"נ שבירך תחילה על ד"א שבירכתו שהכל ונפטרה הגבינה, א"נ שהיתה הגבינה טפילה למאכל אחר ובירך על העיקר ופטר אותה, א"נ שכבר בלע קצת, ואהכ"נ ברור שמודה אני באופן זה שיש חשש ברכה לבטלה, מותר לבלוע מעט, אך מפני שיש בזה כמה פרטים מתי והיאך, כיעוין עוד בשדי חמד מערכת בשר בחלב אות י"ב, ושו"ת יביע אומר ח"ב י"ד ס' ה'. ובמטעמי השולחן דף נ"ד אות ג' ד"ה שש שעות, לא רציתי להיכנס לזה בספר הנז' שכשמו כן הוא שו"ע "המקוצר" שאין להאריך במקום המיועד לקצר: ומכל זה מובן שאין מקום לפליאת כת"ר במכתבו מאין הוכחתי בעיני יצחק שהדע"ק ומק"מ מתיחסים לשיטת הרמ"א, דמאי נפשך, אם הם מדברים לאחר שעברה שעה, מה החידוש שלהם לשיטת הרמ"א. ואם בתוך שעה, אין הבדל בין מון לרמ"א, זה מצריך שעה וזה מצריך שש שעות עכ"ד. כי הדבר פשוט שהחידוש שלהם לאחר שעה אליבא דרמ"א, מפני שהוא מודה שאז עכ"פ נכון להחמיר:

בהא נחתין ובהא סלקינן, כי מי ששגג והתחיל לאכול גבינה או שאר מאכלי חלב בתוך שש שעות לאכילת בשר, נקטינן שצריך להפסיק מיד ולפלוט [וגם להדיח את פיו במים וכדו', שלא יותרו שם שיירי הגבינה ויבלעם בשגגה וכמש"ש בס"ד בעיני יצחק שם סוף אות כ"ז] ובאופן שאם יפלוט תהא ברכתו לבטלה, מותר לו לבלוע מעט, ובזה יש כמה פרטי דינים המבוארים בספרי הפוסקים.

פענח כך, והמק"מ פענח כן]. מכל מקום המק"מ הקדים לזה כמה ענינים השייכים גם לדעת מון כיעוין שם, אלא שלבסוף הביא דברי הדע"ק בזה וכתבם בשינוי סדר וסגנון. ולתועלת המעיין, אעתיק תחילה לשון הדע"ק, עד שישהה שש שעות, ואם התחיל לאכול בתוכם גומר, וכל שכן בספק [הן ספק בשעות עצמם, הן ספק אם יש במאכל גבינה יב"ן] מה שכתבו האחרונים וכו' ועל כל פנים בשכחה א"צ תענית על כך ואף בהפלגה במידת חסידות ואינו מכשול בסגנון מאכל איסור [שאמרו חז"ל שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים באכילת איסור]. כי אין בכך סגנון איסור כ"כ רק גדר ע"כ. ולשון המקדש מעט, כתב הדע"ק אם שכח והתחיל לאכול גבינה בתוך שש שעות, גומר וא"צ להפסיק להתענות על שגגתו כי אין בכך סגנון אכילת איסור רק גדר ע"ש. ורצ"ל דאילו הוה איסור אכילה ממש, אף שוגג דרבנן צריך כפרה. דלא כסברת נתיבות המשפט ס' ל"ד. וכבר העירוני עליו בקצרה בגידולי הקדש לעיל ס' ל"ה ס"ק ח", ובתשובותי הבאתי מכמה דוכתי סתירות לדבריו ע"כ. [ועל דברי הנתיבות שהזכיר, ע"ע לעיל בתשובותי ח"ב ס' קי"ז ד"ה ואף]. וכיון שגם להרמ"א שייך עינין שש שעות, וכדבר האמור, לא נחת לדקדק כולי האי, וסמך על המבין. ומשמע מלשונם שהם מקילים לא רק לגמור מה שהכניס לפיו, אלא גם מה שנותר בקדירה, ולפי דברינו אליבא דרבינו הרמב"ם ומון השו"ע צריך לפלוט גם מה שהכניס כבר לפיו. וכמו שביארתי הטעם שמפורש בב"י או"ח ס' קע"ג בהיפך שאינו גדר, ויעוין שם דבריו באורך. ונראה לענ"ד דאתא לאפוקי ממה שאפשר היה להבין מלשון הרמ"א ש שאינו אלא מנהג בעלמא לגדר וסייג, אבל מעיקר הדין סגי בנטילה וקינוח כשיטת בה"ג, לכך ביאר שהמנהג הוא משום דסבירא להו כהרמב"ם. וע"ע בפרישה שם אות ה'.

ברם אפשר דתרתו מילי נינהו, ר"ל שהסגנון גדר דנקטי הדע"ק והמק"מ, לא מיירי כסגנון גדר דנקט מון הב"י, וכוונתם אינה אלא שאין זה מאכל שגופו איסור, כשאר איסורים. שהרי בשר לחוד שרי, וכן חלב לחוד שרי, והאיסור אינו אלא בתערובתם כנוודע, וכ"ש בנדון דידן של המתנת שש שעות שאינם מעורבים, רק דחיישינן לבשר שבין השיניים לדעת הרמב"ם, או לשמוניות הבשר שנדבק בפה לדעת רש"י והרא"ש, וחשש זה אינו רק גדר וקיל טפי לדעתם, וממילא סברא זו יש מקום לאמרה גם אליבא דהרמב"ם ומון.

אלא דאפילו אם תמצוי לומר הכי, עכ"פ מדברי בעל זכור לאברהם [אלקלעי] שהביא הכף החיים עצמו לעיל מינה

**ב**שולחן ערוך המקוצר יו"ד הלכות בשר בחלב סימן קל"ז סוף סעיף י' העליתי בס"ד מאי דפשיטא לענ"ד שאם שכח והתחיל לאכול גבינה בתוך השש שעות, צריך להפסיק מיד ולפלוט. ובעיני יצחק שם אות כ"ז כתבתי כי אמנם בכף החיים סימן פ"ט סק"ח העלה בשם דעת קדושים ומקדש מעט שגומר ואין צריך להפסיק, ואינו צריך להתענות על שגגתו כי אין בכך סגנון אכילת איסור רק גדר עכ"ל. אבל נראה דאינה אזלי לשיטתייהו דגרירי בתר הרמ"א שהוא פסק בהגהתו שם כפי מנהג מקומותיהם בארצות אשכנז דסגי בשעה אחת [בזמנו, אבל אחר כך נתפשט המנהג גם במקומותיהם להמתין שש שעות כמבואר באחרונים]. ורק יש המדקדקים להמתין שש שעות, וסיים שכן נכון לעשות יעו"ש. מש"כ לשיטת הרמב"ם ומון. ולדידהו גם השוכח צריך תיקון ותשובה ככל האיסורים ופליאה בעיני על הכה"ח שהוא ספרדי שהעתיק דברי הדע"ק ומק"מ הנזכרים לעיל בסתם, כאילו זה מוסכם לכולי עלמא. וע"ע שם לעיל מינה ססק"ו. ועוד כי מה שסיימו שאינו איסור רק גדר, מפורש בהיפך מזה בדברי מון בספרו בית יוסף או"ח סימן קע"ג שאינו גדר. וצל"ע בגוף ספריהם וכו' ע"כ: ועתה זכיתי לעיין בגוף דבריהם, ע"י ששלח לי חכם אחד שליט"א צילום של דף אחד מהם. וראיתי כי דבריהם אמנם מוסבים על לשון מון השו"ע עד שישהה שש שעות, וכמו שהעתיקם גם בכף החיים. אך לענ"ד אין הכרח שסוברים כן בדעת מון עצמו. כי הספר דעת קדושים, כמו שאר חיבוריו [אשל אברהם על או"ח, ועזר מקודש על אהע"ז, וכסף הקדשים על חו"מ] ידוע וניכר שהם לא נסדרו מעיקרא על סדר השו"ע. רק המעתיק אסף כל כתביו וערך כל עינין במקומו, ממילא מובן שאין לדייק מדקבע זאת כאן, שהעורך הזה מדנפשיה השמיט כמה תיבות שהיו במקור לפי הצורך, ושפיר יש לומר כמו שכתבנו שהדע"ק נתכוין לשיטתם כדעת הרמ"א, לפי מה שסיים בעצמו שיש מדקדקים להמתין שש שעות וכן "נכון" לעשות ע"כ, ומובן מלשון זה שאינו רק דרך חומרא. וגם מתלמידו בעל מקדש מעט איז הוכחה מוכרחת, אף שיתכן כי החיבור דע"ק היה לפניו כמו שהוא נדפס לפנינו. [ואפשר שאינו כן, כנראה מהלשון שכתב בשם הדע"ק וא"צ להפסיק, ואין זה לפנינו בדע"ק אלא וכ"ש בספק, וכמו שתראה בהעתקה לקמן. א"כ נראה שבמקור לא היתה הכתיבה ברורה, לכן המעתיק